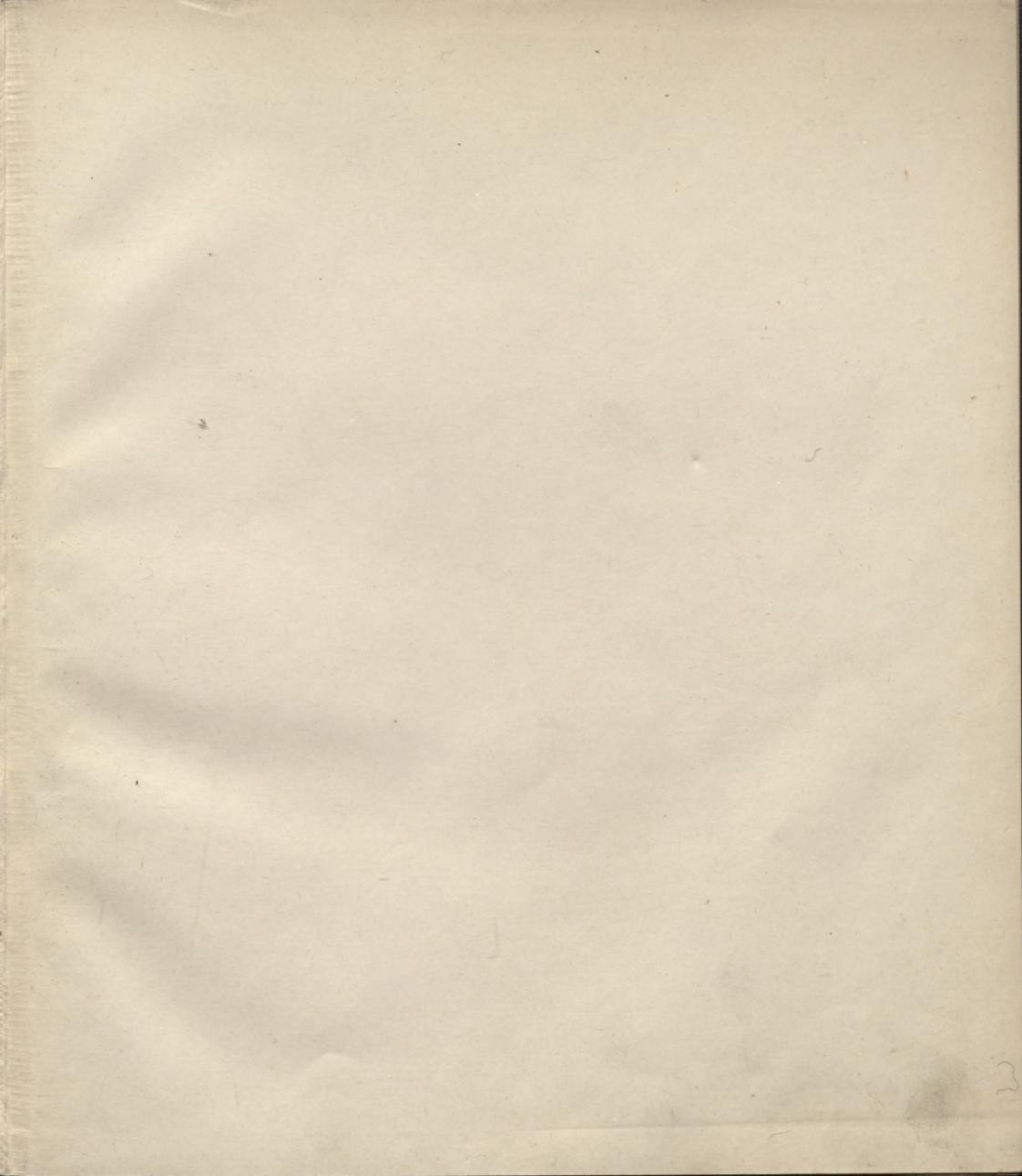

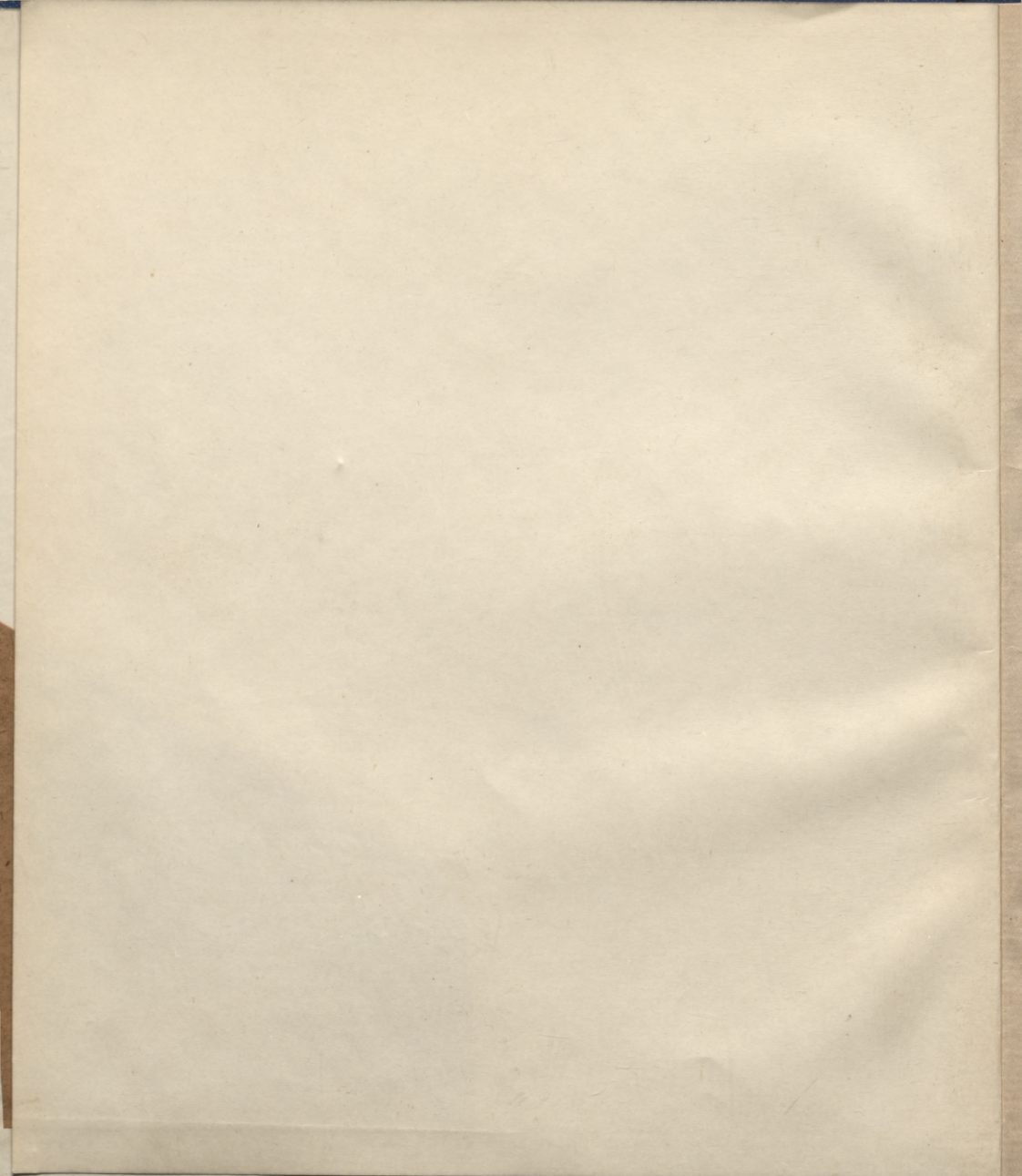
L $\frac{A}{6038}$

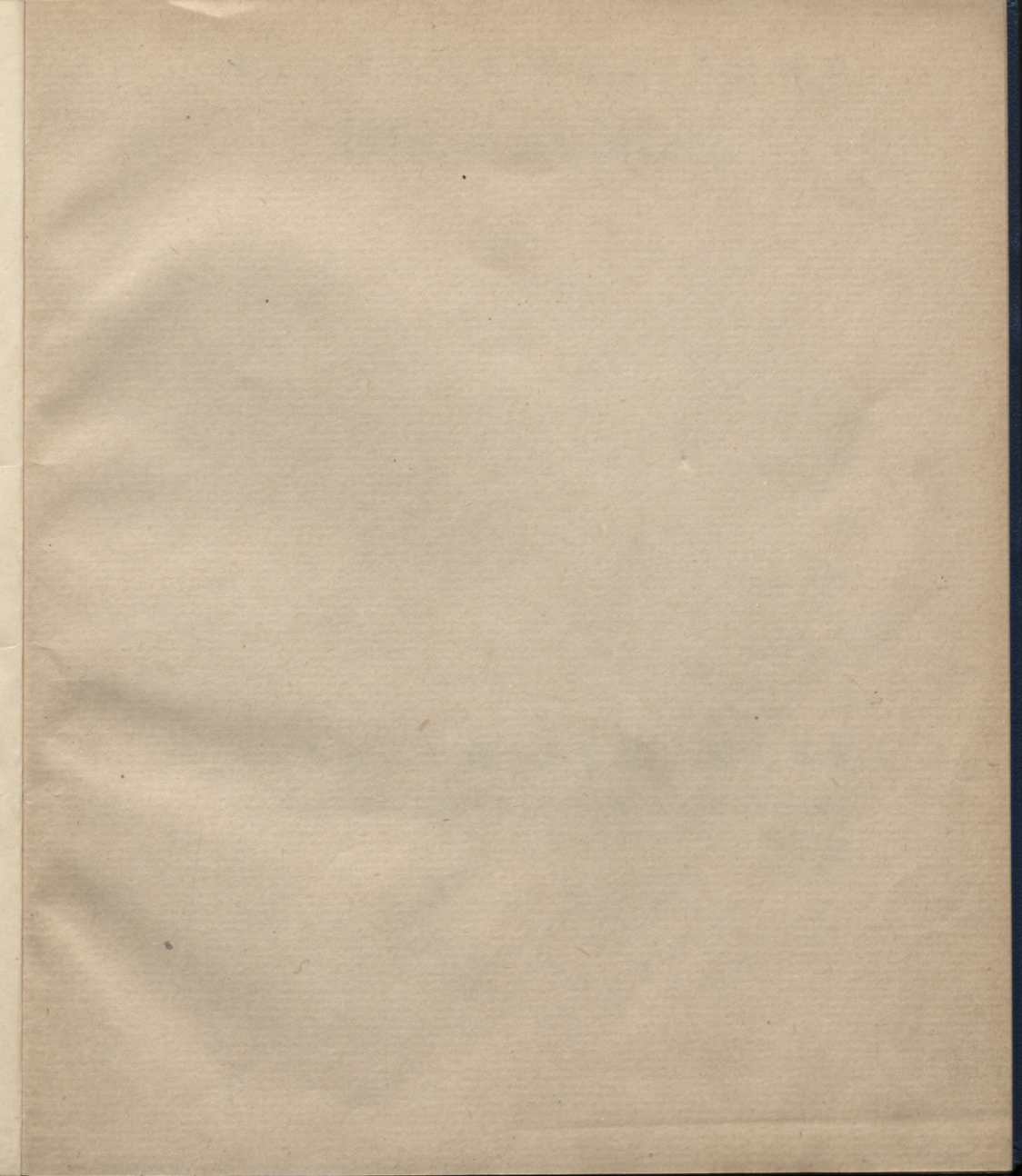
A.ČAKA

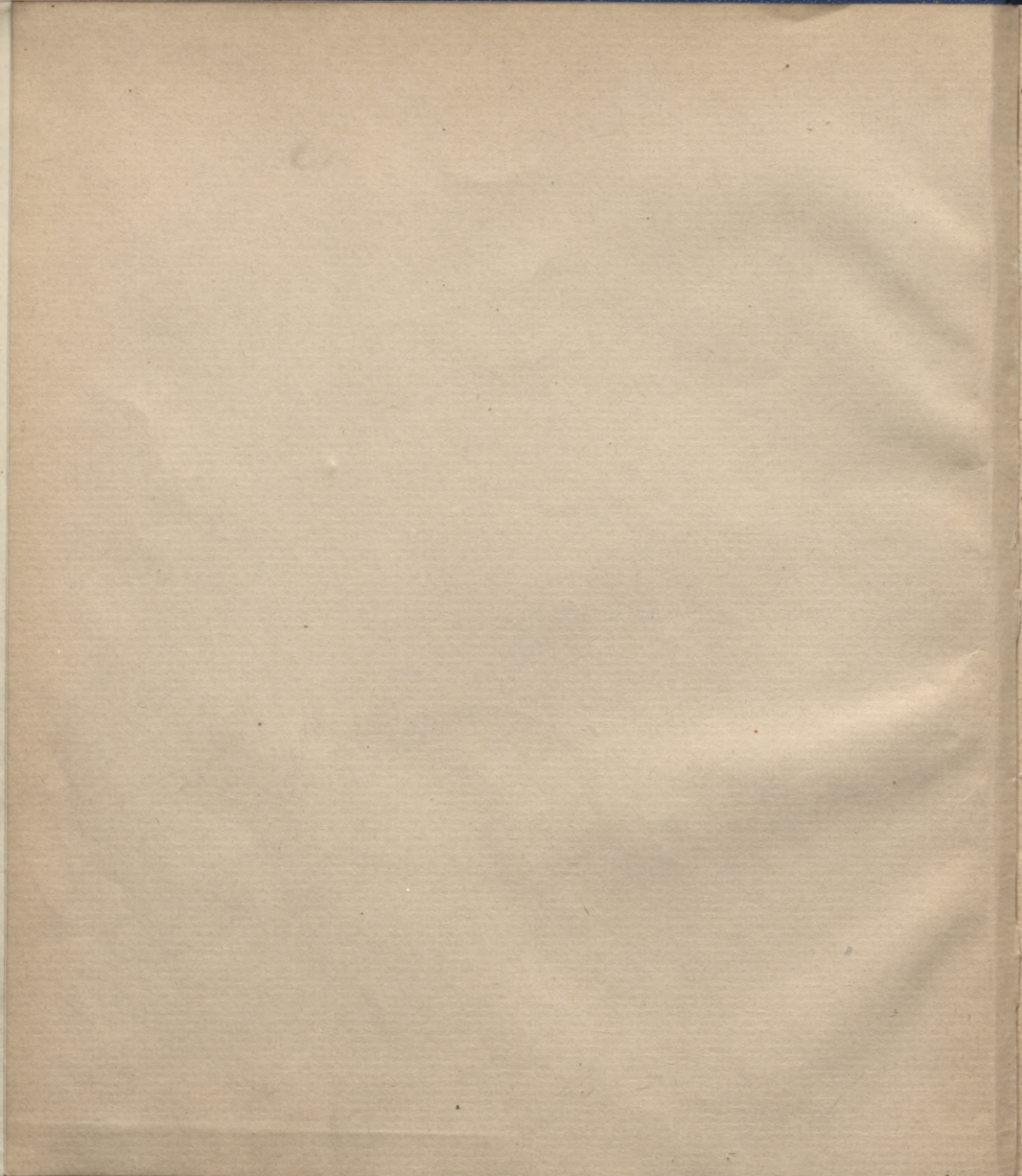
Umur-kumurs

59
ALEKSANDRA ČAKA

A
L 6038

UMUR-KUMURS

NIKLAVA STRUNKES

AUTOLITOGRAFIJAS, SPALVA UN GRAFISKAIS IZVEDUMS

0309057112

Latv. PSR Valsts Biblioteka
Inv. ~~5-8777~~

ПРОВЕРЕНО
1949 г. ✓

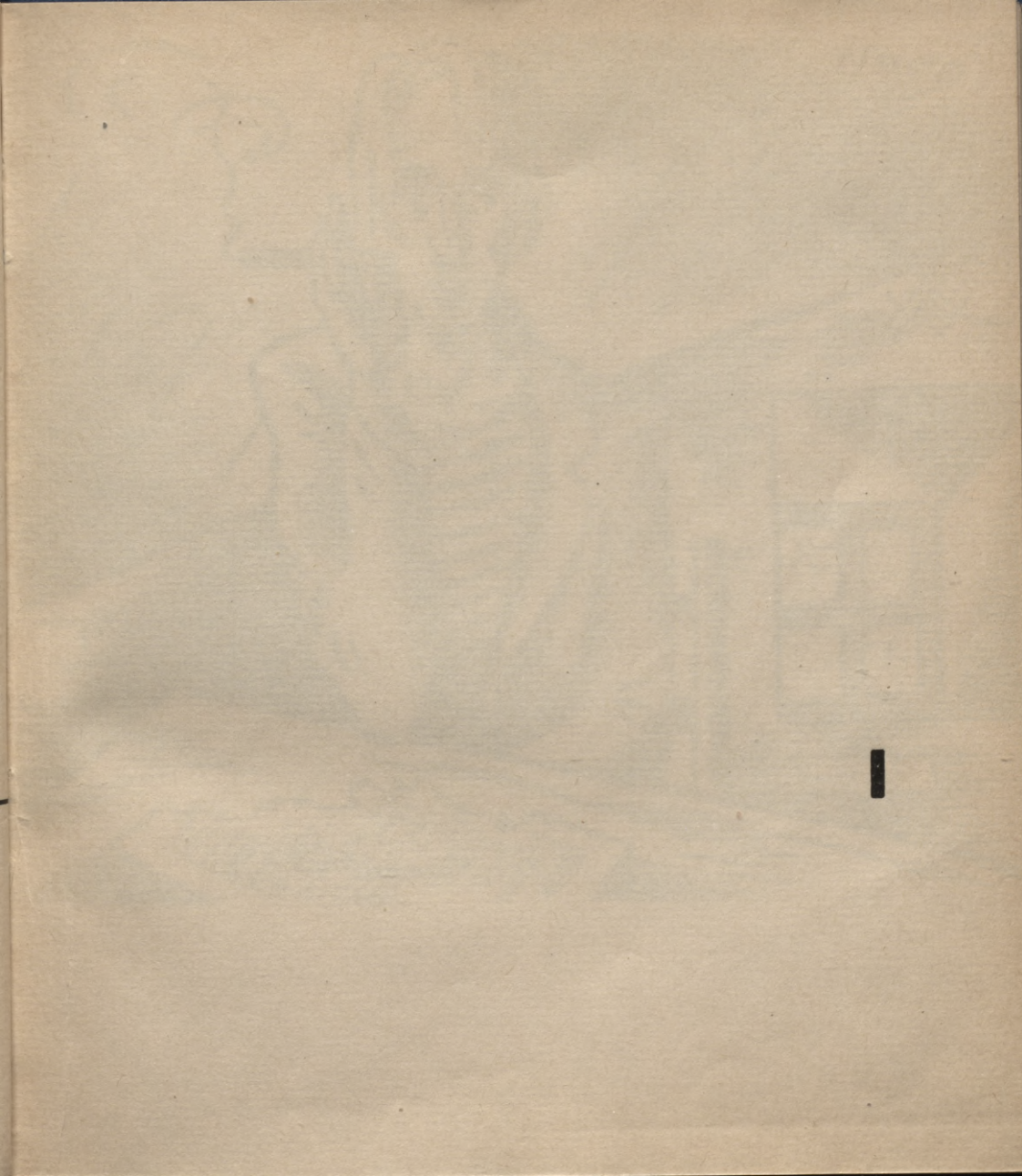
П

„ZELTA GRAUDS” IZDEVUMS, RĪGĀ

POĒMA NO RĪGAS NESENĀS PAGĀTNES

Teksts un cinkografijas iespiesti Armijas spiestuvē,
autolitografijas — A. Mantinieka kartografiskā institūtā.

Stromberg

Garais Johanness, tā sauca to cunftē,
Septīto dienu bez noteikta darba
Dzīvoja istabā mazā pie jumta
Kā kādā nelielā kartona karbā.

Beidzamās reņģes bij noēstas šorīt,
Vakar bij izdota pēdējā nauda.
Domāja viņš kādā zemnieku orē
Izbraukt kur nomalē pazvejot raudas.

Jānim šai pasaulē nebija laimes;
Vienmēr tam gadījās princīpāls īdzīgs,
Un no cunftīgās drēbnieku saimes
Reti kāds nāca tam alu dzert līdzī.

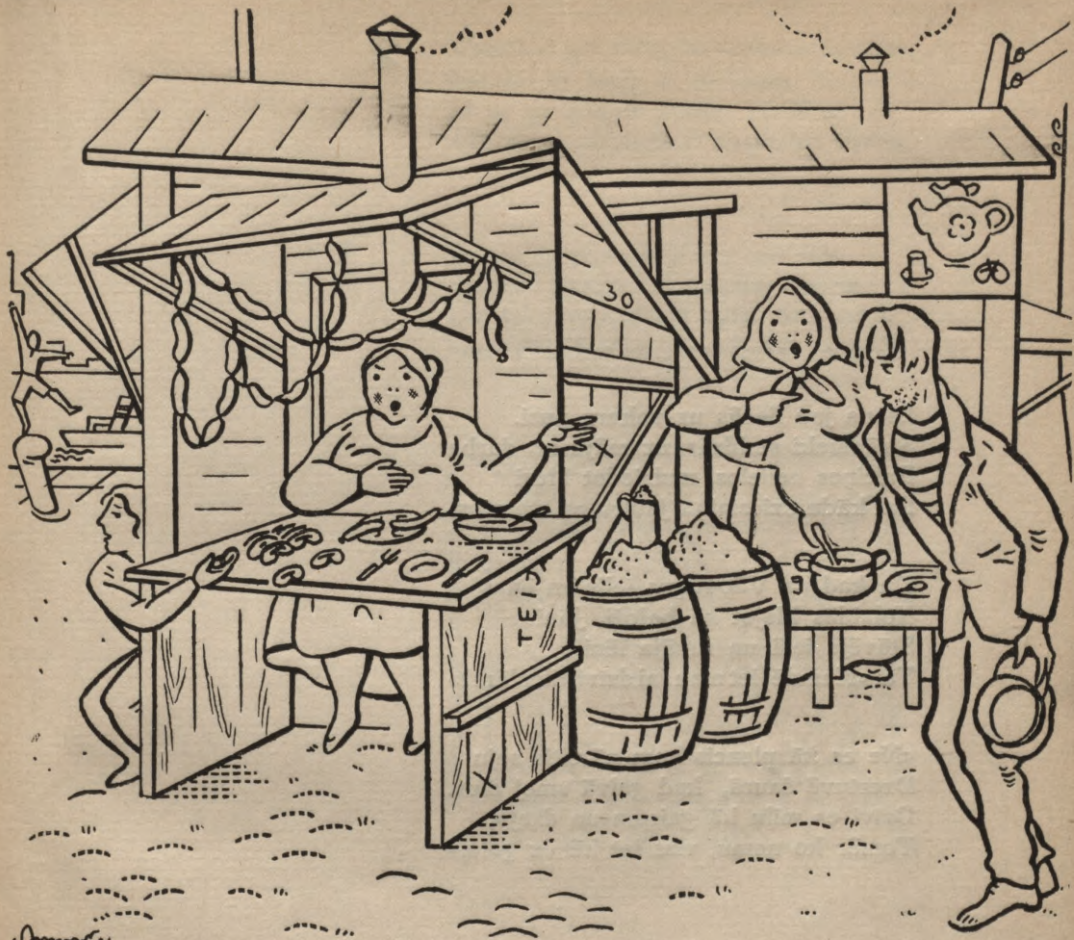
Lielākais kauns bija tas, ka tam sieva,
Samērā glīta pēc drēbēm un skata,
Maskavas forštatē pie kāda krieva
Aizbēga prom pirmā laulības gadā.

Lūk — no tā laika viņš kļuvis tāds sērīgs,
Pārāk pie alus un degvīna sienas,
Bārdū dzen reti un zābaku smēri
Kurpes tam neredz pat veselām dienām.

Bikses bez buktēm un savādā krāsā,
Vai nu tā darba vai svētdienas diena.
Seja bez vienīgās sārtuma lāses,
It kā tas iztiktu vienmēr bez piena.

Pulkstens pie Melngalvja nosita divi.
Jānis bij klejojis laiciņu labu
Īelās, un sildītu kāpostu šķīvi
Gāja viņš tirgū uz rēķina dabūt.

Bet kad viņš, atradis ēdienu sievas,
Pazemīgs tuvojās, lūdzot, to teltīm,
Visas tās kļiedza: «Kā nebīsties Dieva,
Prasīt, tāds milkāns, lai baŗo par velti!»

Diena jau liecās uz vakara pusi.
Strādnieki steidzās uz māju no darba
Pulciņos nelielos, uzdziedot klusi
Pat kādu dziesmiņu jautru pa starpām.

Un kad uz Vēc-Rīgas ieliņām ēnas
Nolaidās klejot kā baloži, Jānis
Stāvēja ielā un runāja lēni
Tā: «Kamdēļ iet man šai dzīvē tik plāni?»

«Ne es kā plencis kam pārsitis seju
Dzertuvē šaurā, kad galvā smeļ alus.
Dzīvi es mīlu kā gaismu un dzeju,
Tomēr ko ņemu, viss iet kā uz galu.

Viens kas gan tiesa, ka sapņot man tikas,
Bet vai es kam ar to ļaunu ko daru,
Ja es uz ieliņas tumšas un likas
Zāli starp akmeņiem noglāstot skaru.

Ja es, ko pamostos agri no rīta,
Baložus steidzu uz palodzes barot
Un, lai reiz dvēsele kļūtu bez spīta,
Smaidoši lūkojos plaukstošos zaros?»

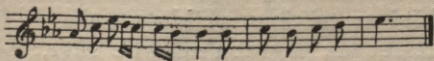
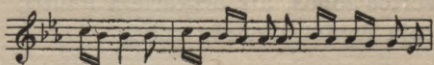
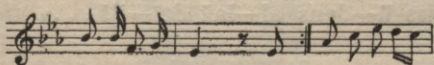
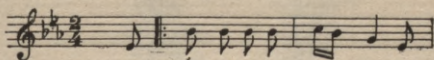

Pēkšņi no tuvākās šķērsielas šaurās
Iznāca mācekļi četri ar dziesmām.
Diviem bij gitaras, trešam bij taure,
Ceturtaim lukturī sarkana liesma.

Mācekļiem kneipi no alus un prieka
Veikli bij kļuvuši pirksti un mēle.
Salkanu dziesmiņu dūca tie liegi,
Pavadot to vēl ar gitaras spēli:

«Skaists maija rī—its bij—svētdienā,
Kad—visi dusēja.
Tik E—e—mma ska—aistā jaunava,
Pa—Bastejkalnu iet,
Pa—Bastejkalnu iet,

Tik E—e—mma ska—aistā jaunava,
Pa—a Bas—tej—kal—nu ie—at.»

Atgīdās Jānis uz ielas no sapņiem
Tad tik, kad izdzirda blakus sev dziesmu,
Kuŗa to sāka kā iedoma apņemt
Ar savu samtaini-glāstošo liesmu.

«Ak Kā—ārlit, kaut tu zinātu,
Cik tu man esi miļš!
Ak Kā—ārlit, kaut tu zinātu,
Cik tu—man esi mī—iļš!

Tik sacīt tev—to vairījos:
Kluss ūdens allaž—dziļš,
Tik sa—acīt tev—to vairījos:
Kluss ū—dens al—laž dzi—iļš . . .»

Mācekļi smiedamies dziedāja jautri.
Lukturis klausoties mirdzēja blāvi.
Atvērtos logos, aiz aizkariem kautri,
Vēroja ēnojot sieviešu stāvi.

Un kad tie beidza ar svilpienu brašu,
Uzsaucot Jānim par godu vēl: Brā-avo!
Pēkšņi ar tvērienu veiklu un ašu
Līdz sev uz pagrabu zelli tie rāva:

«Vei, vei,
Stabā kāpj,
Stabā kāpj!
Mūsu Jānis stabā kāpj
Vei!

Jau līdz pusei uzrāpies,
Jāni, Jāni, saņemies,
Ies,
Ies,
Ies! . .

Un kad rīt tu jaunās biksēs
Dižosies pa Rīgas ielām,
Izmaksāt tad mēs tev liksim
Krodziņā pie Anša Lielā.

Ēdiens būs no ceptām zivīm,
Vīna kauss uz trim.
Cīternieki līdz pat diviem
Naktī spēlēs — drimm,
Drimm, drimm, drimm!

Un kad rīts aiz loga ausīs,
Būsim mēs kā roņi gausi,
Liksies dienas darbs
Skarbs,

Vei, vei,
Stabā kāpj,
Mūsu Jānis stabā kāpj,
Lai ar' rokas nez' kā sāp.
Kāp!

Četri
Jāņa ielas draugi
dzied.

Māceklis,
kam taure,
dziesmu vada.

Tomēr — velti.

Trūkums Jāni
padarījis vārgu.

Bads.

Viņu pēkšņi
asi pārņem
vājums.

Rokas
it kā izzūd.
Kājas sasalst.

Bads.

Galva griežas,
acīs telpa dziest
un
Jānis — krīt.

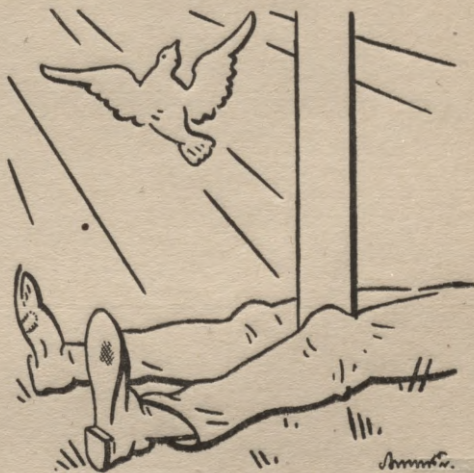
Laime atkal —
vila.

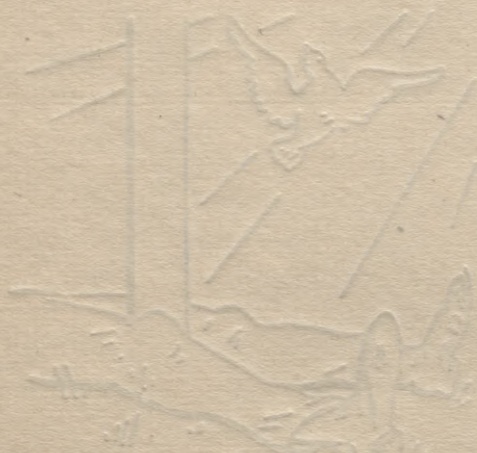

Bet pār pūli
vēl tāpat kā agrāk
jautri lido
ķiparīgā dziesma :

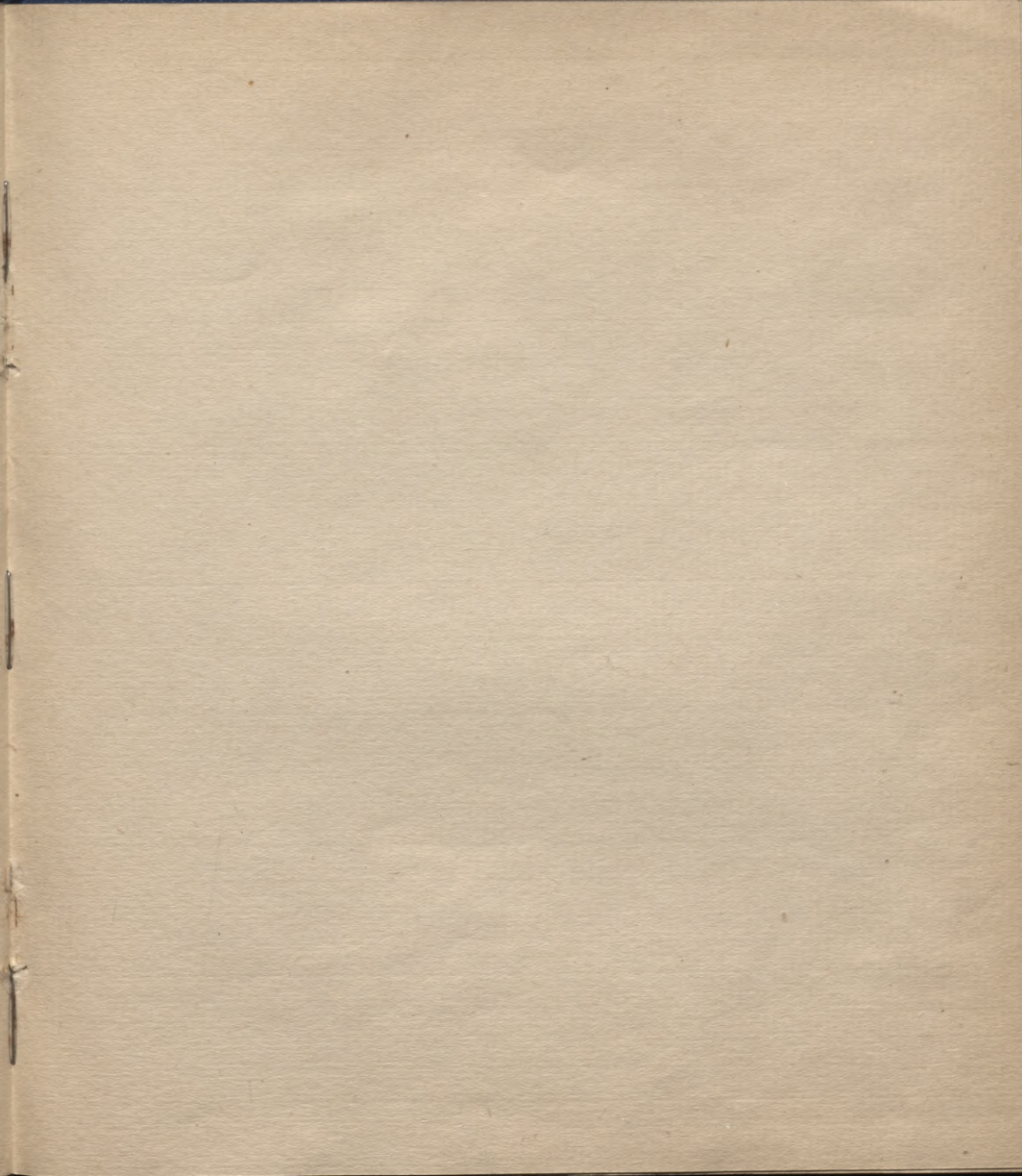
Cumtinglingling, viņš stabā kāpj,
Tad krīt un nositas.
Cumtinglingling, cumtinglingling,
Tad krīt un nositas.

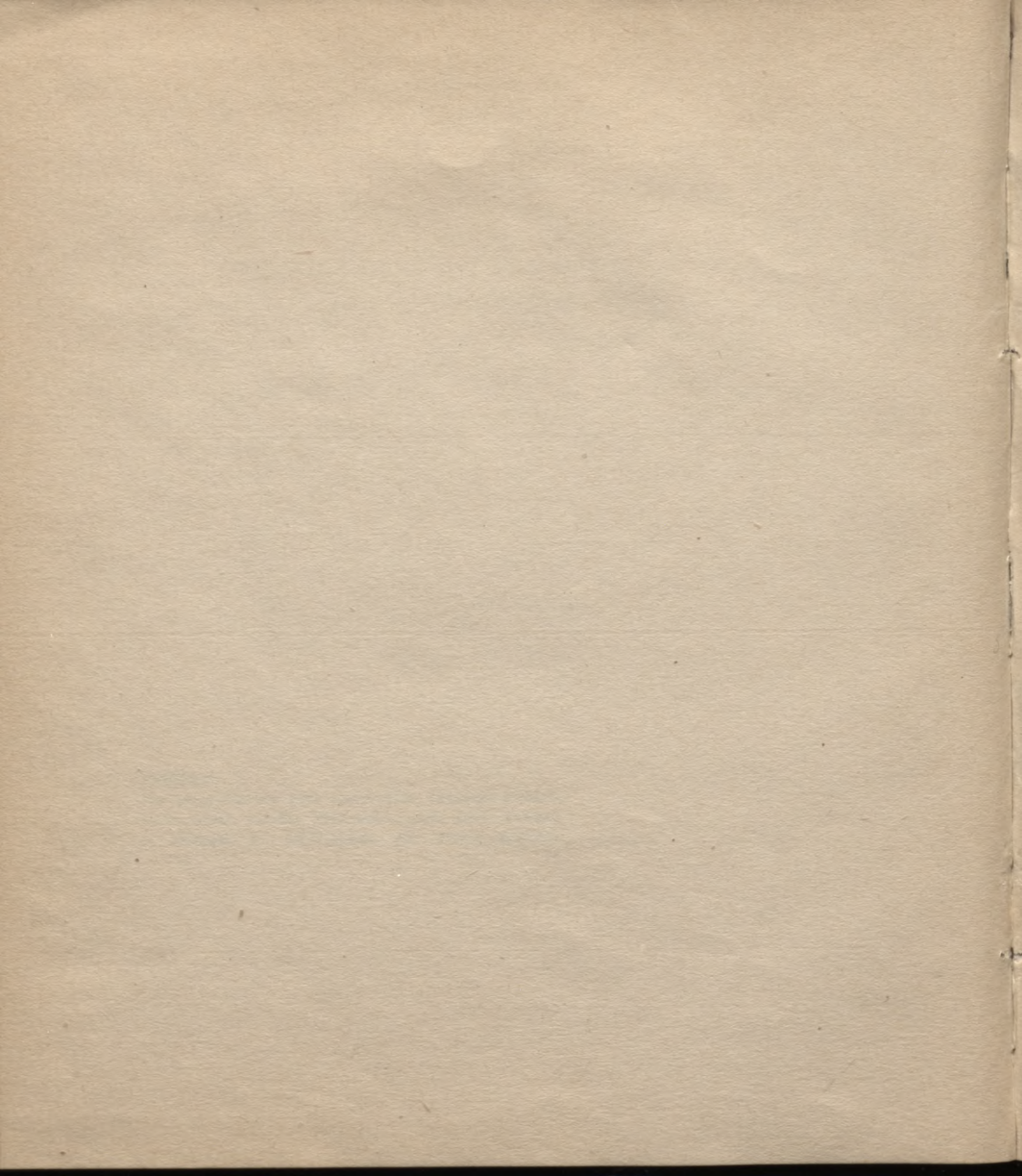

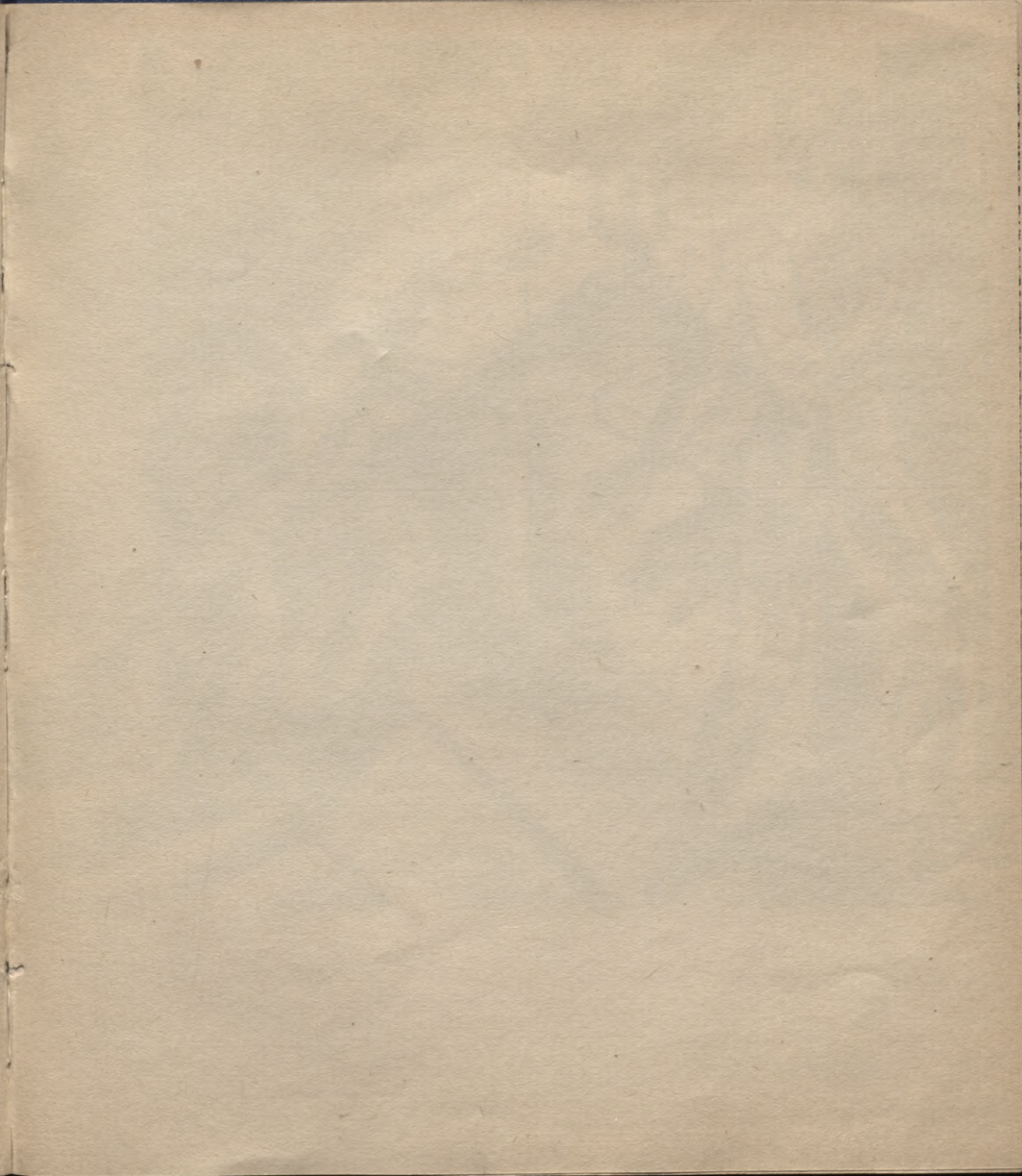

PIEZĪME.

Par umur-kumuru dēvē tauta stabā rāpšanās svētkus,
kuŗus agrāk svinēja Rīgā katru gadu ābolu svētkos
6. augustā ar atkārtojumu pēc divām nedēļām.

«Izmaksāt, izmaksāt! — sauca tie kopā—
Meitenes daiļas un brīnišķīgs alus
Aldaŗu ieliņas kneipī: — Lej stopā! —
Katrs tur var dzert, ka vai dabū pat galu.»

Bet kad Jānis ietiepies
Atteicās tiem klausīt,
Tad tie teica, cepures
Uzliekot uz ausi: —

«Jān', vai tad tu nezini:
Rīt tak umur-kumurs,
Bet tu bēdas tecini
Bāls kā bērza stumburs.

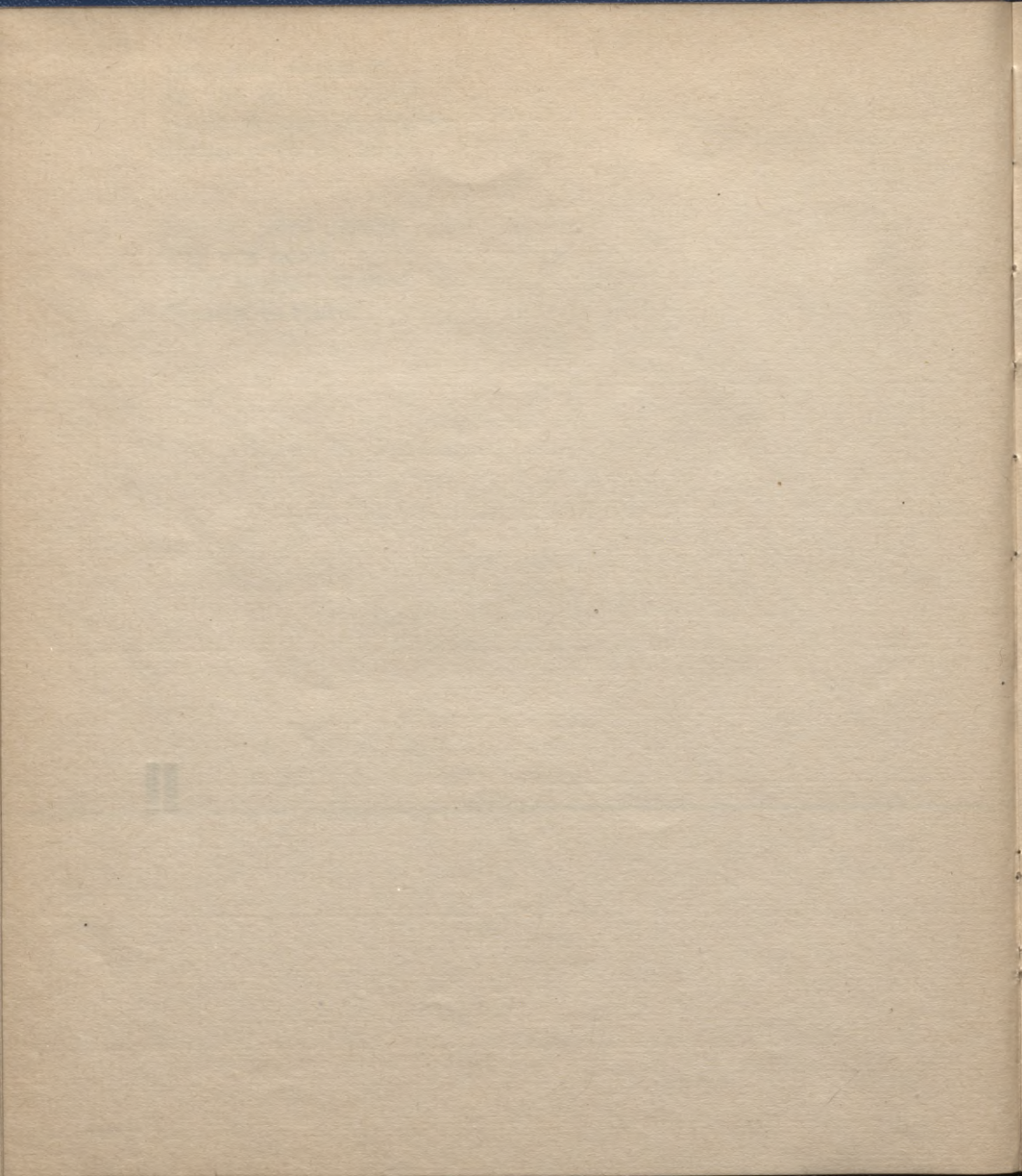
Iesim, puisi, viens, div', trīs,
Ko tur viņu gaidīt.
Drīz pavisam satumsīs
Rīgas torņi slaidie.

Iesim, puisi, ko tur skumt,
Kas ar to top gudrāks.
Tumsā vienmēr tumšs ir jumts,
Saulē mirdz kā sudrabs.

Jāni, Jāni, saņemies,
Ka var' rīt' tikt stabā!
Un no skumjas piesargies,
Skumja — tā nav laba.»

Tad aiz stūŗa pazuda
Viņi ielā šaurā.
Tikai krēslā — tā-tā-tā
Skanēja to taure.

||

Tas tik numurs, tas tik numurs,
Šodien jautrais umur-kumurs!

Ho!

Ho—Ho!

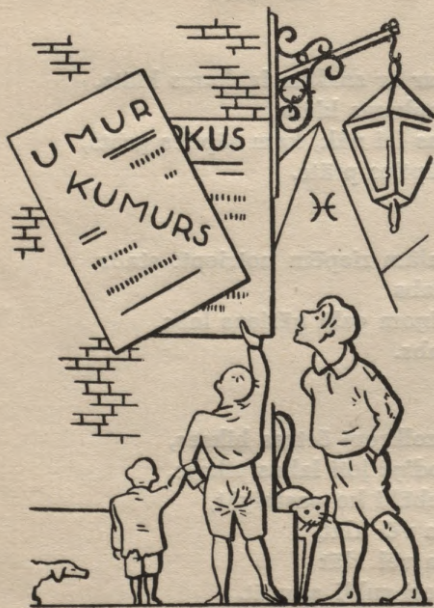
Kur ar smiltīm laukums klāts,
Laukums klāts,
Tas lai nāk, kam rāpties prāts,
Rāpties prāts.

Zaļām ziepēm notriepts stabs,
Stabs.
Viņam galā ķēriens labs,
Labs.

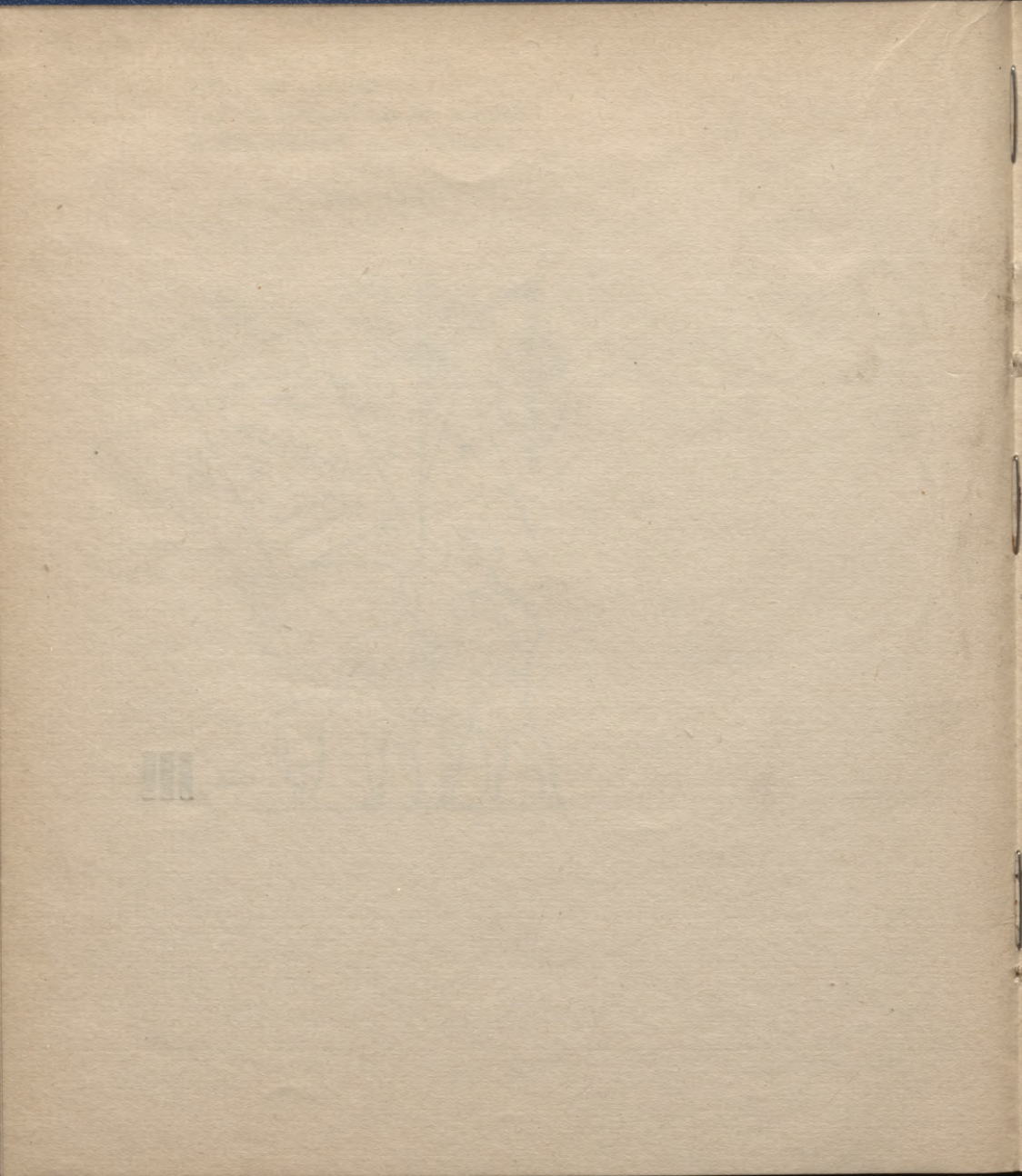
Ozolkronī četras bikses,
Podiņš ļoti labas vikses,
Zabāki ko pastaigāt,
Un vēl klāt,
Un vēl klāt
Pieci rubļi akurāt.

Tā no katra stūŗa vēsta
Afiŗa vēl nenoplēsta.
Tas tik numurs, tas tik numurs,
ŗodien jautrais umur-kumurs!

Ho!
Ho—Ho!

Svētdiensrīts. Uz tukšām ielām
Kannas dzied un smaršo maize.
Sētnieki ar slotām lielām
Driz nāks bruģi tīru laizīt.

Svētdiena, kad visi mostas
Tikai tad, kad saule augstu.
Klusums aizlicis pat ostā
Kuģu svilpēm priekšā plaukstu.

Vēl uz akmeņiem un kokiem
Bālo sarmas vēsais pūders,
Un zem vārtu akmens lokiem
Naktssargs snaužot sevī dūdo.

Bet uz laukumu, kur tagad
Drūmi klusē citadele,
Nepaēduši pat lāgā,
Puikas klusi jož kā peles;

Jož, jo umur-kumurs sāksies
Šodien pulksten divos dienā.
Gordovojs tad ries kā taksis
Un vairs nelaidīs neviena

Apraudzīt, cik zaļo ziepju
Bieza kārtā virsū stabam,
Apskatīt, no kuņas liepas
Redzēt kāpšanu vislabāk.

Kur būs šogad saldumteltis,
Brīnumburvis, laimes aka,
Kuņa skrejot šņāc kā zelters,
Stāvot mirdz kā olu laka.

Un vai braukšanai uz zirga
Karuseli prasīs vairāk
Nekā tas — no siena tirgus,
Un vai griežot spēlēs: — «Oirā»?

Jā, un tad, kas šodien vinnēs?..
Mārtiņš?.. Ko, nu! Tievais Pēters,
Kuņam brūte skaistā Minna
Un kas vieglāks pats kā ēters.

Atrāks, veiklāks pat kā žokejs.
Droši var tam laimes vēlēt. —
Ai, kas futbols un kas hokejs
Pret šo veco staba spēli!..

Visu, visu katrā ziņā
Jāizpēta to jo siki . . .
Beidzot, kad tik nesāk liņāt
Svētkos lietus apnicīgi.

IV

VI

Pulkstens divi, pulkstens divi.
Ļaužu vesels — mākons.
Vīrs kāds sit pa skārda šķīvi: —
Sākums.

Sākums izveicības spēlei
Visu augļu dienā.
Un kāds izsauc vācu mēlē:
«Pieteikties pa vienam!»

Un tad nāk pēc zeļļa zellis
Tāds, kuŗš kaut vai rit'
Pašu velnu līdz ar elli
Spētu izārdīt.

Orķestrs spēlē vecu tušu
Tā, ka plēš vai ausis pušu.

Kāds no kastes skaļā balsī
Paziņo to puišu vārdus,
Kuŗi tikko iesāks valsī,
Stabā rāpties ies pēc kārtas.

Valsis :

Kad mēness pāri spidēs
Un viss būs ielās kluss,
Pie tās viņš iekšā slidēs
Un aizvilks priekškarus.

To zinot, visu zinot
Sirds atriebties man slāps,
Ak, Zīna, mana Zīna . . .

Te balsis: — Kā—āpj, jau kā—āpj!

Un virs pūja rudens gaisā, tur kur
Ziedu pūkas viegli mirdzot stieejas,
Stabā kāpējs veiklāk lien par žurku,
Šķaidot sev starp pirkstiem valgās ziepes.

Un kad viņš jau aizkļuvis līdz pusei,
Kļūst arvienu gausāka tam gaita.
Pūlis pārņemts ziņkārības klusē,
Uzvaru vai atkāpšanos gaidot.

Spēkiem zūdot, kāpējs smagi elpo.
Rokas slid gar stabu ziepju slānī.
Ziedu pūkas dzidrā rudens telpā
Nevar vairs pret sauli peldam manīt.

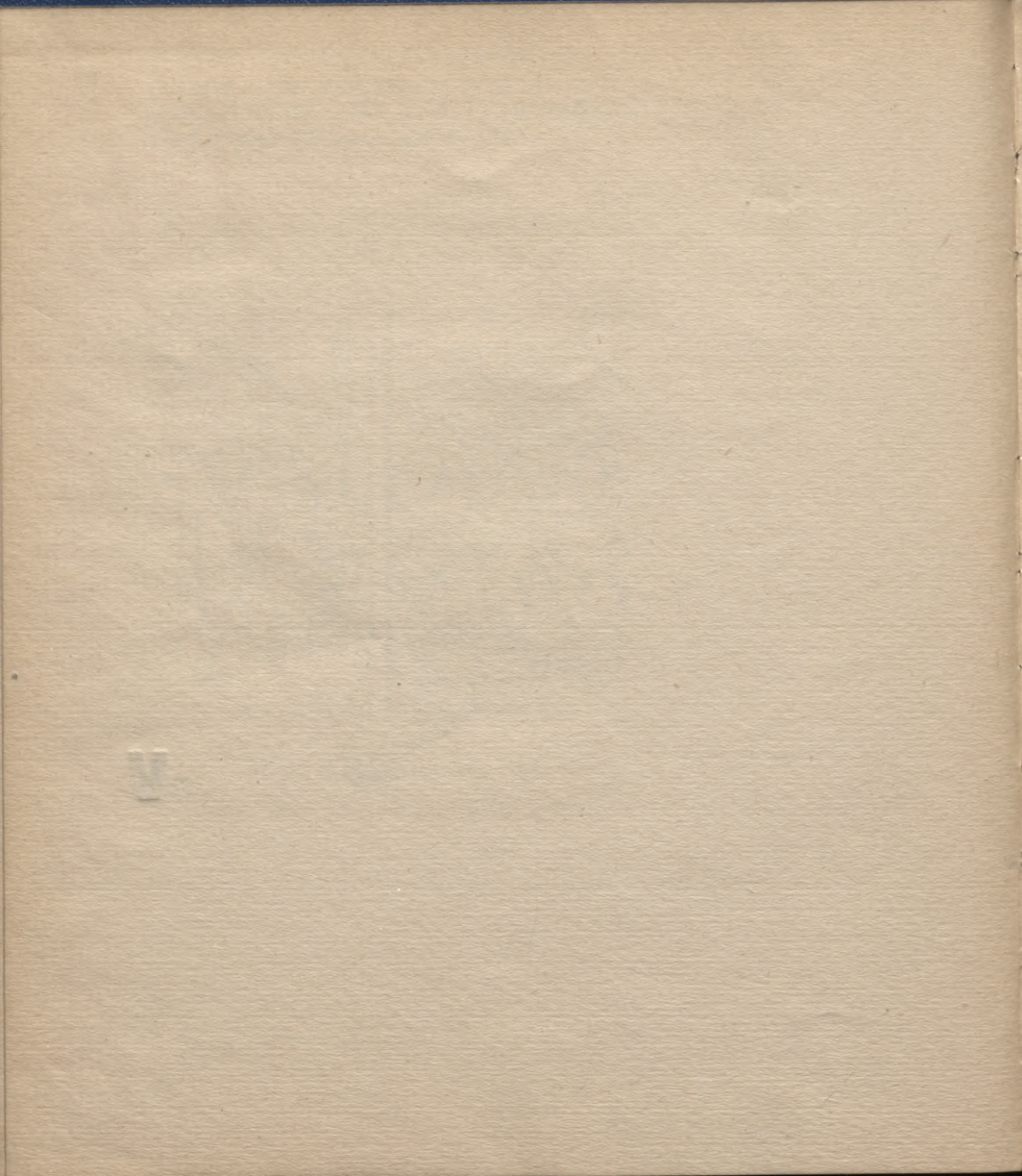
Kaut gan rokās jēlums sāk jau sāpēt,
Kājas stingt un acīs telpa griezties,
Tomēr augstāk cenšas tikt vēl kāpējs,
Vēl to griba dzen uz priekšu spiesties.

Pēkšņi — stājiens. Pūli pārņem šalka,
Bet no jauna kāpējs iesāk celties,
Kamēr beidzot ziepju slānis valgais
Nesāk lēnām uzvarēt — viss velti.

Stājiens — vēl reiz. Un tad slidums it kā
Atpakaļ. Pār pūli pāriet: a—a—ā.
Dažs vēl uzsauc: «Nū—n, tas tik tāds miļķka!»
Kāpējs plok un zemē laisties sāk.

V

Bet mūsu Jānis šai laikā, kā vakar,
Klidis bij ilgi jau ieliņās šaurās.
Noguris beidzot, pie publiskās akas
Nolaidās atpūsties rūsganā maurā.

Ieliņā mazā bij svētdienas klusums.
Smaršoja drusku pēc darvas un siena.
Mitruma plānais un slidenais kusums
Zaigoja saulē uz bruģa un sienām.

Baloži dūdojot staigāja apkārt.
Notekas piesaulē kūpēja maigi.
Dzelteni mirdzēja rokturu kapars,
Vingroja izkārtnes vējā, un tvaiki,

Kāpjot caur durvīm un logiem pret telpu,
Dzirkstija gaismā kā sniegi un sudrabs.
Noskumis skaitīja Jānis ar elpu
Mirkļus, kas mūžībā aiztek kā skudras.

Pēkšņi ar vēju, kas nāca no ostas,
Smaidošas meldijas nosēdās ausī
Skumstošam Jānim. — «Vai Daugavā plosti,
Ka tur tā spēlē?» — Viņš domāja gausi.

Nē. Un tam pamazām atausa prātā
Dziesma, ko dziedāja vakar uz ielas
Smaidošie mācekļi. Šodien jau — kā tad —
Umura-kumura svētdiena lielā.

Mācekļu dziesmiņai mostoties miņā,
Sirdī kur dziļāk vēl iesmeldzās sāpe,
Un kāda jūta, kas ilgi bij viņā,
Pāršķēlās pēkšņi kā kastanis slāpēts.

«Kamdēļ man nav šinī pasaulē laimes,
Kamdēļ aiz manis slid mūžiņi nieva,
Daudz jau par mani nav labāks mans kaimiņš,
Tomēr savs darbs tam un godīga sieva;

Pusdienā kūpoša kāpostu bļoda,
Vakarā vīnūzi pīpe ar groku;
Noslaukot valgmi no lūpām un zoda,
Katram viņš smaidot var sniegt savu roku.

Droši pēc gada tam būs jau savs veikals.
Izkārtne koša virs čikstošām durvīm,
Un katru svētdienu tirgū pirms beigām
Pārdevis drēbju viņš būs visu kurvi.

Reiz nu es klusā un vienkāršā darbā
Nespēju laimi un mieru sev iegūt,
Varbūt ka ģeķa un ļipara turbāns
Spēs kādus labumus sniegt man par prieku.

Varbūt man — mūžīgam nelaiimes putnam —
Izdosies uzrāpties stabā ar smīnu?
Kā tad es pienu ar smaršīgām sutnēm
Ēstu un nopirktu Vāczemes vīnu!

Atnestu gultu no uteņa lēti.
Ieliktu smalkus un krāsainus stiklus
Istabas logā, kas izkāpj uz sētu.
Paņemtu saimnieci tīru un biklu!

Diezgan es sapņojis maldoties ielās,
Diezgan es lūkojies debesīs bālās,
Tomēr vēl neesmu kļuvis es lielāks
Smeldzošam naidam un ikdienai tālāks.

Sapņi—jūs esat tik apgriezti spārni,
Smaršas, kas izzūd un neatstāj pēdu,
Vienmēr es saucis jūs esmu kā gārnis,
Vienmēr—tik iegūdamš tumsu un bēdas.

Ješu...» Un gāja. Sirds viegla kā laiva
Palika Jānim. Un, slidot gar ēkām,
Prātā tam skanēja dziesmiņa naivā,
Vakar ko mācekļi aizejot sāka :

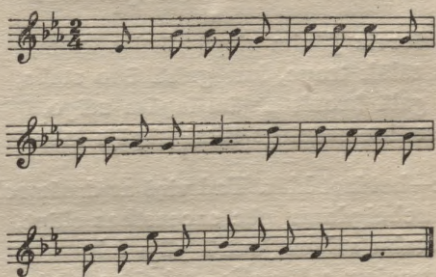
«Iesim, puīši, ko tur skumt,
Kas ar to top gudrāks.
Tumsā vienmēr tumšs ir jumts,
Saulē mirdz kā sudrabs.

Jāni, Jāni, saņemies,
Ko tu skumju glabā!
Draugs, no skumjas piesargies!
Viņa — mums nav laba.»

VI

19

Cum tinglingling, viņš stabā kāpj
Un Minna noskatās,
Cum tinglingling, cum tinglingling
Un Minna noskatās . . .

Dzied sirmie veči, leierkastes griežot,
Tiem cepurēs pēc graša grasis sic,
Ap viņiem ļaudis klausās lokā ciešā
Un, sevī smaidot, klusi dungo līdz.

Cum tinglingling, šīs vecās dziesmās taktī
Mazs pērtiķis pie brūnās saites lec,
Un vakarā, un vēlu zilā naktī
To, mājās ejot, dziedās jauns un vecs.

Cum tinglingling, šīs jautrās dziesmas elpā
Uz paklāja, kas sārtās smiltis slikt,
Kā atspere met savu stāvu telpā
Pret zilgmi zēns, un ļaudis priekā tvikst.

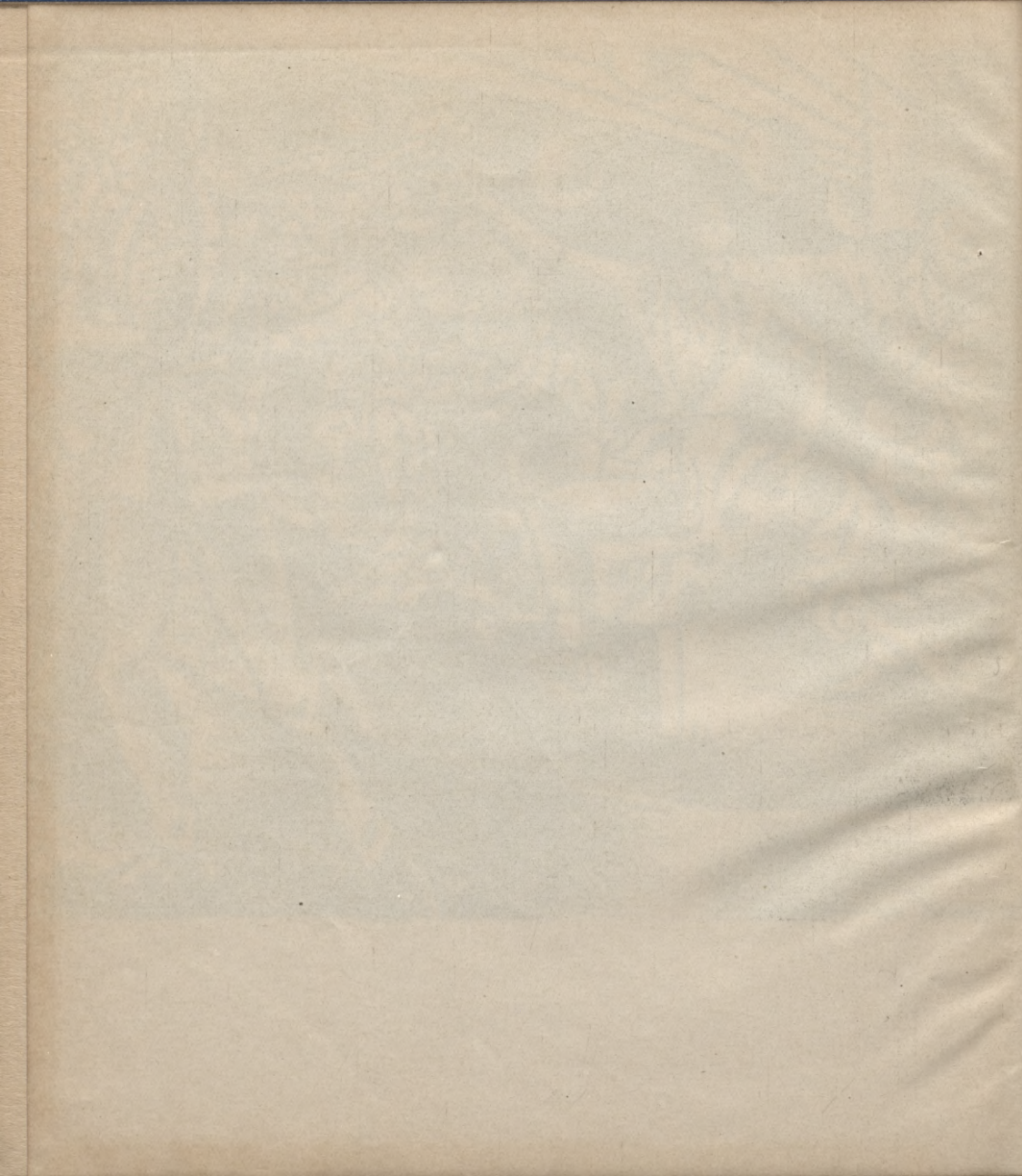
Caur raibo pūli Jānis strauji spiežas,
Līdz nonāk tur, kur aizraujošs kā prieks
Pie tauru skaņām karuselis griežas,
Kur izbraukties sauc visus īpašnieks.

Nav šoreiz Jānim zirgā sēsties laika,
Viņš tālāk trauc, kur gaisā ēno stabs,
Kur galā kronis zaļām lapām zaigo,
Ko šodien sasniegs tikai kāpējs labs.

Līdz—beidzot klāt. Tad viņš ar drošu roku,
Vēl nebeigdams pēc sacensības slāpt,
Ap stabu salauž jautrā pūļa loku
Un kungiem saka: «Es—ar' vēlos kāpt.»

D. M. 1911

Tie noskatās uz Jāņa vājām drēbēm,
Uz zābakiem, kur pirksti ārā lien,
Uz to, ka augums viņam līdzīgs slēpei,
Vēl padomā, tad norūc: «Labi, lien.»

Un piesprauž Jānim numuru uz laces.
Bet pūlis nurd:—«Lai iet vēl krūti zist.
Tik bāls un sauss, kā lētā žīdu mace,
Bet ko tu domā, viņš grib — stabā list!»

Tak Jānis smaidot neatbild ne vārda:
To pūļa domas šoreiz neaizskar.
Viņš tikai klusi gaida savu kārtu,
Lai rādītu, kā stabā kāpt viņš var.

Te pēkšņi redz tas—viņam māj ar roku
Tie mācekļi, kas tikko vakar vēl
To vilka līdz sev alu dzert uz krogu.
Tāpat kā vakar viņi smieklos kvēl.

Tāpat kā vakar viņi kailām galvām
Ar gitarām, vien luktur's šoreiz tumšs.
Un sirdī Jānim izkūst smagmes alva,
Un liekas stabs uz pusi ne tik glumš.

Caur pūli grib tie nokļūt Jāņa pusē.
Vēl kaut ko teikt un jautri uzsmaidīt,
Bet pēkšņi smiekli atskan visās pusēs,
Jo kāds pa stabu atkal zemē slid.

Un
Jānim kārtā.

Vecis
baltu bārdu
klusī jautā: «Kādas cunftes?»

Apskata,
vai rokas nav ar smiltīm,
vai zem svārkiem nav kur darva
un
vai zābaki bez naglām.

Visu smalki pārmeklējis,
uzsit Jānim draudzīgi uz pleca:
«Var.»

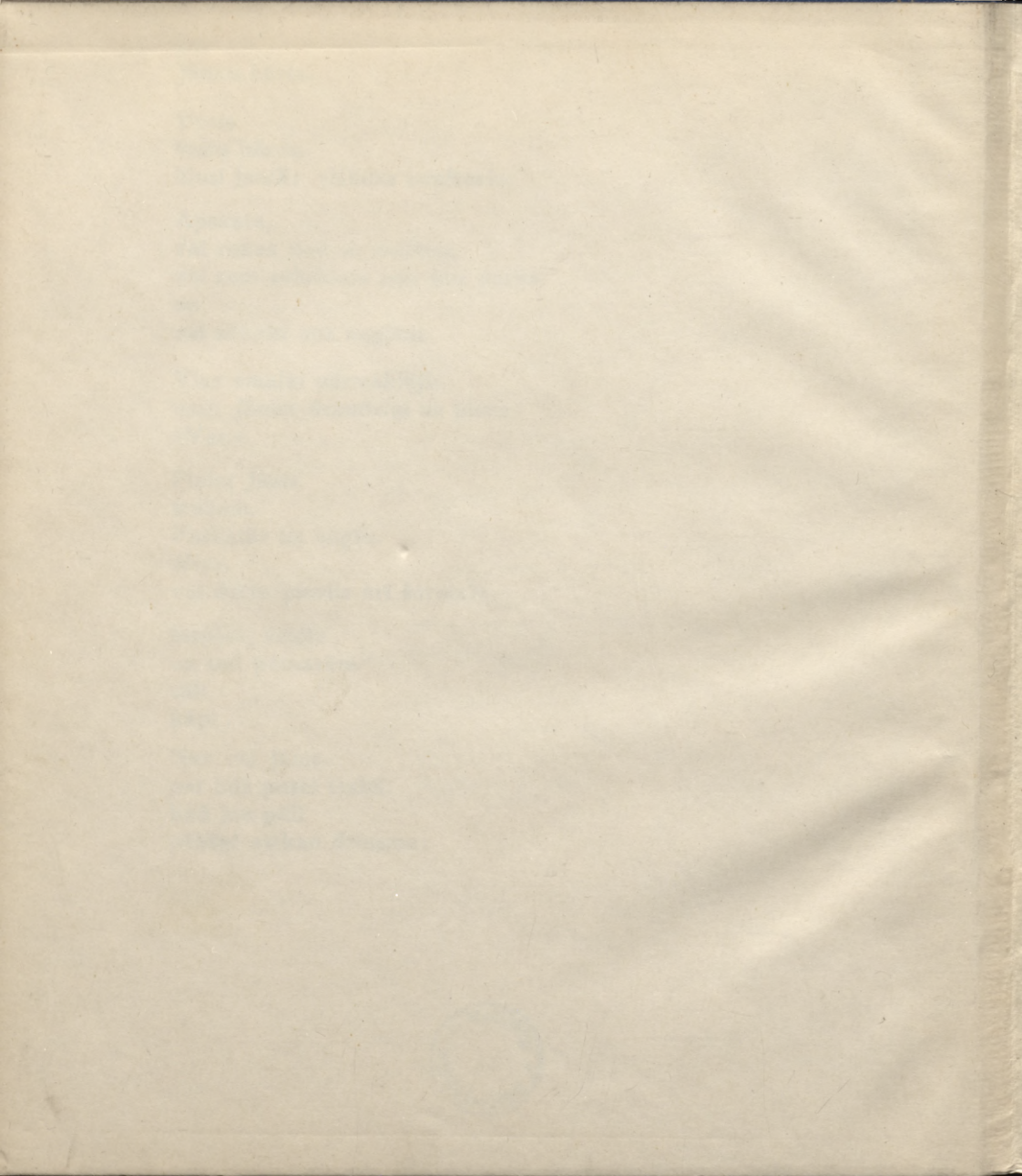
Pieiet Jānis
stabam.
Paskatās uz augšu.
«Nez,
vai dzīve pievils arī šoreiz?»

Iespļauj rokās
un tad pamazām
sāk
kāpt . . .

Nav vēl Jānis
pat līdz pusei stabā,
kad jau pūlī
pēkšņi atskan dziesma:

[2.7]

III

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309057112

